

אשר בלה מעשו-10 Lesson

Source 1

סידור רב סעדיה גאון

קי

סדר רב סעדיה גאון

ברוך אתה יי' אלהינו מלך העולם אשר בלה מעשו ביום השבעה ויקראתו
עונג שבת קדשו מערב עד ערב התקין מנוחה לעמו ישראל ברצונו גולל אור
מן חשך וחךר מפני אור ב א' המעריב ערבים. / למען אהבת עמוסים

Source 2

מהזורה רומא

סדר עניין שבת

תפלת ערבית של שכת

טהילים חמוץ ברכו אתך המבורך הגבר עין ברוך יי'
המברך לעולמייען: ואמר החקואהנו לחסם עכו ואטרת
ברוך אתה יי' אלהינו טיר העולם אשר בלה בעשוי ביום
השביעי יקראהו שבת קרט כערב עד ערבענרטנו
סנחרז לעתם יسرائيل בקדושתו בוראיום ולילה גולל אור בפני
השך וחשך מפני אור המערב יוסטביה לילה הבקדיל בין יום ובין
לילה יבא או תשנה נטה לאלהי יוקים הטעיהו יבלוך עליון לעולמייען
ונמערב ענבים:

Source 3

מספרות הנאונים שמחה אסף 75

סתור סדור תפלת קדשו

5. מקדמין היה אפוקי יומא כפה דאפשר לאחורי מאחורי היה כי חיכי דלא

ליהו עילון בטעינה. ואט' ר' יוסי יהא חלקי טטכני שבת בטבריא ומטכיא

שבת בציופורי ובן בני גולדה נזהגין². עומר שילת ציבור וסחיל והוא וחומת

ברוכו. בא יוי איננו מה אשר בלילה טקשין ביום השבעה ויקראתו שבת

³ טנחתה בשנה עתים מחליף את חומנות סדרת החוכמים בטישטוריהם

10 ברקע ברצונו גולל אור פנוי חשך וחךר פנוי אור הפעיר יום ומבייא לילה

המכוריא בין יום ובין לילה יי' צבאות שמו ושםיו ח' וקאים תפיר הוא ימליך

עלינו לתקולם ועוד בא יי' המעריב ערבים. לטען בחונח עפסין

תפלת ערבית ללילה שבת Versions Of

Translation: Those who live outside of Babylonia follow the practice that the prayer leader steps forward and begins with *V'Hu Rachum* and *Barchu*. Then he says: *Asher Kilah* . . .

Source 4

סדר רב עמרם גאון סדר שבתות-זעומד שליח צבור ומתחיל והוא רחום ועוני ברכבו. ומתחיל החוץ אשר בדברו מעריב ערבים ונגו, ומאן דאמר אשר כליה מעשיו, טעות הוא בידו. דשאילו מקמי רב נטרונאי מהו לומר אשר כליה מעשיו בערב שבת, והשיב כך מנהג בשתי ישיבות, אין אומרים אלא אשר בדברו. ואומר אהבת עולם בית ישראל, וכורין ק"ש ואמת באמונה בדרך שאומרים בחול: וחורת פורש סוכת שלום עליינו ועל עדת ישראל ועל ירושלים.

Translation: The prayer leader arises and begins with *V'Hu Rachum* and then *Barchu*. The prayer then opens the first Bracha of *Kriyas Shema* with *Asher Bidvaro* . . . those who follow the practice of opening the first Bracha of *Kriyas Shema* on *Lail Shabbos* with the words: *Asher Kilah* is doing so in error. So ruled R. Natroni when asked: what is your opinion of those who begin the first Bracha of *Kriyas Shema* on *Lail Shabbos* with the words: *Asher Kilah*. R. Natroni answered: this is the custom in the two Yeshivos of Babylonia: we only recite the Bracha that begins *Asher Bidvaro*; then *Ahavas Oloam*, *Kriyas Shema*, *Emes V'Emunah* as we say during *Tefilas Arvis* each day but we end the fourth Bracha of *Kriyas Shema* with: *Pora'is Succas Shalom*.

Source 5

שוו"ת הרמב"ם סימן רס'-שאלה . . . ויורינו (בדבר מה) שנহנו באלאכנדראיה בלילות שבתות ומוצאי שבתות לוייר במעריב ברכות, שחיברו (המאוחרים), אשר מצאנון בסידור ר' סעדיה גאון ז"ל מקוימות והתיר לומרן, והן אשר כליה מעשיו ביום השבעי וכו' בליל שבת והմבדיל בין קדש לחול בליל מוצאי שבת. ושמענו מן הנוסעים והבאים אלינו, שרוב תושבי עיראק וسورיה וארצות אדום נהנים בהן ואומרים אותן. ושמענו, שבמושבו הגדויל יירומם הוא מגנה אותן ומונע לומרן בו, ולא ידענו הסיבה בה, אם משום שאסור לומרן כלל ולבן הוא מונע אותן, או שזה מותר מעיקרו, אלא שהדרתו לא ראה בעיני יפה להניח הברכות המפורסמות, וממצווה לומר אותן בלבד. יבהיר לנו זאת באר היבט, כמו שהתרגלו ממהפכו.

Translation: Question . . . concerning the practice in Alexandria on *Lail Shabbos* and on *Motzei Shabbos* to recite Brachos in the form found in the Siddur of R. Saadja; i.e. *Asher Kilah* (*Lail Shabbos*) and *Oo'Mardil Bain Kodesh L'Chol* (*Motzei Shabbos*). We heard from those who travel that so is the custom among the Jews of Iraq, Syria and Eretz Edom (Israel) who follow this custom. We also heard that a distinguished Rabbi counselled them not follow the practice but we are not sure why not, is it because that it is prohibited per se from saying such words or is it that at one time it was permitted to say those words but that this Rabbi felt that once the other version was accepted by most communities, all communities should follow suit and it is a mitzvah to only recite the version accepted by most communities.

התשובה אלו הברכות כולן יש בהן שינוי ממטרע הברכות והן מסוג החיוון המפורסים בכל הארץות, ועיקר זה המנהג שידבק בו הדבק לפि קביעה החזונים, לא לפি קביעה תלמידי החכמים. סוף דבר, אסור לשנות בברכות מן המטרע שטבעו החכמים ולא להחליפן באחד מאותם הפוטיטיג אשר חיבром המאוחרים. ואם יתרפלו המתפלל באלו הברכות בליל שבת ומוצאי שבת, הרי יצא ידי חובה ברכות, כי כוונות הברכות שמורות בהן.

תפלת ערבית ללילה שבת Versions Of

Translation: Answer: All the Brachos that you mention deviate from the form of the Bracha by which our Sages composed them and were written by Prayer leaders. Those who follow this practice accept that prayer leaders can change Brachos and that it is not necessary to recite Brachos that only our Sages composed. The end result is that it is not proper to deviate from the form of the Bracha by which our Sages composed them and to replace them with Brachos consisting of Piyuttim. However, if one chooses to recite these Brachos, the person has still fulfilled his obligation to recite the Brachos because the theme of the Brachos has been preserved.

Source 6

תלמוד בבלי מסכת ברכות דף יא' עמ' א'-משנה. בשחר מברך שתים לפניה ואחת לאחריה, ובערב מברך שתים לפניה ושתיים לאחריה, אחת ארוכה ואחת קצרה. מקום שאמרו להאריך, איןו רשאי לkür, לkür איןו רשאי להאריך, להחותם, איןו רשאי שלא להחותם, שלא להחותם, איןו רשאי להחותם. גمرا. מי מברך אמר רבי יעקב אמר רבי אושעיא – דף יא' עמ' ב' – (ישעיהו מ"ה) יוצר אור ובורא חשך. לימא: יוצר אור ובורא נוגה! ברכתי בקאמירין. אלא מעתה: (ישעיהו מ"ה) עשה שלום ובורא רע, מי קא אמרין ברכתי ב? אלא, כתיב רע וקרין הכל ליישנא מעלייא, הכא נמי לימא נוגה ליישנא מעלייא! אלא אמר רבא: כדי להזכיר מدت يوم בלילה ומדת לילה ביום. בשלמא מדת לילה ביום בדאמרין: יוצר אור ובורא חשך, אלא מדת يوم בלילה היכי משבחת לה? אמר אבוי: גולל אור מפני חשך וחשך מפני אור.

Translation: MISHNAH. In the morning two Brachos are to be said before Kriyas Shema and one after it. In the evening two are said before Kriyas Shema and two after it, one long and one short. Where the sages ruled that a long Bracha should be said, it is not permitted to say a short one. Where the Sages ordained a short Bracha a long one is not permitted. A prayer which the Sages ordered to be concluded with a benediction must not be left without such a conclusion. A prayer which the Sages ordered to be left without such a conclusion must not be so concluded. GEMARA. What is the first Bracha that one says before Kriyas Shema in the morning? Rav Jacob said in the name of Rav Oshaia: 'Blessed are You who forms light and creates darkness'. Let him say rather: 'Who forms light and creates brightness'? We want to stay with the language of the Scripture. If that is so, what of the next words in the text, Who makes peace and creates evil: do we repeat those words as they are written? It is written 'evil' and we say 'all things' as a euphemism. Then here too let us say 'brightness' as a euphemism! In fact, replied Raba, it is in order to mention the distinctive feature of the day in the night-time and the distinctive feature of the night in the day-time. It is correct that we mention the distinctive feature of the night in the day-time, as we say, 'Who forms light and creates darkness'. But where do you find the distinctive feature of the day mentioned in the night-time? Abaye replied: In the words, 'You roll away the light from before the darkness and the darkness from before the light'.

Source 7

ספר העיתים סימן קעב – ולאחר שעוני ברכו פורתין בפריסות שמע בשתיים לפניה בא"י אמר"ה יוצר אור ובורא חשך עושה שלום ובורא את הכל, ונহנו עלמא ברוב מקומות למימר בשבתו הכל יודוק והכל ישבחוך עד שרפאים עם אופני הקודש לא' אשר שבת מכל המעשים ביום השבעי נתعلاה וישב וכו' עד בשמות ממעל ועל כל שבת מעשה ידק ונומר

תפלות ערבית ללילה שבת Versions Of

את הברכה כמו בכל יום והוא מילתא היבין בכתב מר רב עמרם והבי נהוג עלמא באחרין, ואני לעניות דעתן חוי לנ דהאי מנהגא אין לו עיקר וטעותא הייא דלא אשכחן בעולם בתיקון רבן לאדכורי של שבת אלא בתפילה בלבד בברכה רבעית ובברחמי' בונה ירושלים וכל המזוכיר של שבת בשאר ברכות טועה ולא יצא ידי חובהו מפני שהוא משנה מן המطبع שטבעו חכמים בברכות,

Translation: After reciting Barchu, we begin to publicly recite Kriyas Shema and we open with two Brachos; Baruch Ata . . . Yotzer Ohr . . . It has become the custom in most places to recite Ha'Kol Yoducha V'Ha'Kol Yishachubah until Serafim Im Ophanei Ha'Kodesh, L'Kail Asher Shavas until V'Al Kol Shevach Ma'Aseh Yedecha and then end the Bracha as on weekdays. That is how Rav Amrom Gaon presents the Bracha and that is how most of the Jewish world acts. In my opinion this custom has no basis and is an error. We do not find that Chazal instituted a practice of mentioning Shabbos except in Shemona Esrei in the fourth Bracha and in Bircas Ha'Mazzone in the Bracha of Boneh Yerushalayim. Whoever mentions Shabbos in any other Bracha is in error and has not fulfilled his obligation because he is changing the form of the Bracha as Chazal composed it.

והני דמזכרים בתפילה כי נחית שליח ציבור באבות ובגבורות ובקדושת השם פיות מענין של שבת וכן נמי בשאר ברכות טעותא הייא בידיהו ומזויה להוכיחן על כך וכל הממעט באוthon מנהגות ומתרפל התפילה לבדה ללא תוספת ובלא גירוש בדרך שתקנו מה עשרים זקנים ובהם כמה נבאים, שכרו שמור לפניו המקום. וכן נמי האי דנהגו למימר בכל שבת הכל יודוך ומסימני בה של שבת שהיא לא' אשר שבת מכל המעשים חוי לנ דלאודוקא ומאן דעביד הכי מכמה אנטין טעה; חדא, שמוסיפין בברכה מה שלא תקנו חכמים של שבת ועוד שמשירין הברכה כמו שהיא סדרה בכל יום ומוסיפין במקומה דברים אחרים,

Translation: Those who refer to Shabbos in a Piyut when the prayer leader is repeating the first three Brachos of Shemona Esrei or in other Brachos is in error. It is a Mitzvah to reprimand those people. Whoever argues against such activity and encourages the recital of Shemona Esrei without changes as it was composed by the 120 men of the Great Assembly and among them some prophets, his reward to guaranteed by G-d. In addition, those who recite Ha'Kol Yoducha and end it with a Piyut about Shabbos which is L'Kail Asher Shavas are not following a universally accepted practice and whoever does so errs on several counts. First, he is adding to a Bracha that which was not ordained by Chazal for Shabbos and second, he is failing to recite the Bracha in the form that it is said during the week and he is replacing that Bracha with another Bracha.

ובן מה עניין בברכה זו לשנותה בין בשבת לבין בחול ולהלא ברכה של שבת היא ואין בה צורך שאללה כמו בשמונה עשרה וחיבין אנו לומר אותה בין בשבת לבין בחול כמו שתיקנו ההלכה, הלכך מה שראוי לעשות בהכל יודוך מאן דבעי למימירה יאמר אותה לאחר ברכו קודם שיפתח ביווצר אור ומסיים הכל יודוך ואשר שבת מכל המעשים עד ומחייב מנוחה לעמו ישראל ביום שבת קודש ואח"כ פותח בא"י אמר יה' יוצר אור ובורא חושך ומסדר הברכות כולה כמו בחול בדרך שתקנו חכמים ללא תוספת ובלא גירוש. ומאן דמצלי באתרא דנהgni לימיירה בתוך הברכה ואומר אותה ש"צ בתוך הברכה ואין בה בידו

תפלות ערבית ללילה שבת Versions Of Sabbath Night Prayers

למנוגם על כך ורוצה לדקך על עצמו בברכותיו לא ליפתח הוא בהדי שלוחא דציבורא כיוצר אור אלא פותח בעצמו בהכל יודך ומסיים בהדייו עד ביום שבת קודש וממהר כמעט ומסיים הברכה כמו בחול עד שמנגע בהדי שלוחא דציבורא והדר עני קדושא ומסיים כולה ברכה בהדריה והכין רגילין למייעבד ובהבי נפיק אינישידי חובהה:

Translation: More importantly, why is it necessary to change just this Bracha on Shabbos from its form on weekdays? Is it not appropriate to recite this Bracha on Shabbos; does it have within it a request that we are prohibited from making on Shabbos which is why we change the middle Brachos of Shemona Esrei? As a result, we are required to recite this Bracha in the same form both on Shabbos and during weekdays as it was composed by our Sages. One who feels a strong desire to recite the words of Ha'Kol Yoducha should recite the words Ha'Kol Yoducha and L'Kail Asher Sharas until Manchil Menucha after Barchu and then begin with the Bracha of Yotzer Ohr. He should recite the Bracha using the same words he recites when he makes the Bracha on weekdays as our Sages composed it without any addition or subtraction. If you are someone who prays in a synagogue where it is their practice to recite these additions within the Bracha and the prayer leader repeats them within the Bracha, you should recite these additions before the Bracha and rush to recite Kedushah of Yotzer with the prayer leader and finish the Bracha together with the congregation. That is the way to conduct yourself and you will fulfill your obligation in a proper manner.

Source 8

ספר אור זרוע ח"ב – הלכות שבת סימן מב' – [ד] ותקנו רבותינו והוסיפו מזמורים לבבود השבת כנון השמים מספרים לבבוד אל בו לדוד בשנותו את מעמו בו נקבע בספק מאז כי' וכماן ואילך מסיים בשאר ימים ומדלג מזמור לתודה. ועוד תקנו נשמה כל חי. ובמקהלה הכל יודך. ודעתינו גותה בכל אילו אם לא הזכיר אינו חור אבל לא-ל אשר שבת פרשו רבותינו בцеפרא בצלותא דיווצר מבעיא לי לבר ישראל למדבר של שבת כנון לא-ל אשר שבת ואי אשתלי ולא אזכיר מהדרין לה ומדבר. ונראה בעיני דהטעם שהוסיפו אילו שבחות בשבת דאשכחן שלא בחר הקב"ה ביום השבת בשבות של מלאכי השרת כי אם בשבחות ישראל, אכן במדרשי: שש בנפים, שש בנפים לאחד. מלאכי השרת משוררים כל ימות השבוע משורר בכנף את יומו, דהיינו ששנה כנפים לששה ימים. ביום השבת אמרו מלאכי השרת לפניו הקב"ה: רבש"ע אין לנו כנף שנשורר לפניך, תן לנו כנף שביעי ונשורר לפניך היום. אל הקב"ה: יש לי כנף אחר בארץ שנשורר לפנוי היום שנאמ' מכונף הארץ זמירות שמענו צבי לצדיק; ונראה בעיני דהינו דכתיב את ה' האמרת היום כלומר ביום המזוהה דהינו שבת, וה' האמירך היום שחייב בך יותר מללאכי השרת.

Translation: Our Sages added extra chapters of Tehillim to be recited in honor of Shabbos like Ha'Shamayim Misaprim, L'Dovid B'Shanoso, Nachon Kis'Acha. After that we recite the same prayers as we recite on weekdays except that we skip Mizmor L'Soda. They further mandated that we recite Nishmas, Oo'V'Makhalos, Ha'Kol Yoducha. I am inclined to suggest that if someone forgot to recite any of these additions that he does not have to return to that point in the prayers and to then say them except for the paragraph L'Kail Asher Sharas which our Sages required that we recite in the morning in the Yotzer prayer because it is necessary that a person refer to Shabbos with words such as are found in L'Kail Asher

תפלה ערבית לליל שבת Versions Of

Shavas. If someone forgot and did not recite that paragraph, he should return to that point and to recite that paragraph. It appears in my eyes that that our Sages added those words of praise on Shabbos based on the following Midrash: the Ministering Angels are six and each each has a wing. Each day one angel sings with his wing such that one angel sings on each of the six weekdays. The Ministering Angels said to G-d: G-d we do not have a wing with which to sing to you on Shabbos, give us a seventh wing so that we can sing to you on Shabbos. G-d responded to them: I have one more wing which can sing to me and it is found on earth as it is written: (Yeshayahu 24, 16) From the uttermost part of the earth have we heard songs, glory to the righteous. It further appears to me that is the meaning of the verse (Devraim 26, 17): You have declared the Lord this day to be your God, meaning on one particular day, Shabbos, G-d wants to hear you (the Jewish People) more than He wants to hear the Ministering Angels.

Source 9

تلמוד בבל מוסכת חולין דף צא' עמ' ב' –חייבין ישראל לפני הקב"ה יותר ממלאכי השרת, שישראל אומרים שירה בכל שעה, ומלאכי השרת אין אומרים שירה אלא פעם אחת ביום.

Translation: *The Jewish People are more dear to G-d than the Ministering Angels; the Jewish People are free to recite song to G-d at any time but the Ministering Angels may only do so once during the day*

Source 10

ח' אדם חlek א' כל' בא' –סעיף א' –מצות עשה מן התורה לקרوت קריית שמע בכל יום שחרית וערבית, כדכתיב [דברים ו, ז] ודברת בם כו' בשכבר ובគומך. ותקנו לפני ב' ברכות, ולאחריה ברכה אחת. ברכה ראשונה היא ברכות יוצר אור, והוא ברכה ארוכה (ס"ט) ומוסיפין בה בשבת הכל יודוך כו'. אם דילג, אין צורך לחזור, מלבד אם דילג לא-ל אשר שבת, ויחזר לאומרה אחר התפלה. ומכל מקום נראה לי שלא ידלג לבתיחה אפילו כדי להתפלל בצדבור, שהרי כל זה נזכר בזוהר (פרשת תרומה, דף קל"ב עמוד א'), שמע מינה שנוסח ברכה כך הוא בשבת (עיין סימן רפ"א).

Translation: *It is a Mitzvah from the Torah to recite Kriyas Shema each day, morning and night as it is written (Devarim 6, 7) V'Dibarta Bom etc. B'Shachbecha Oo'Vikumecha. Our Sages further instituted a rule that two Brachos should be recited before performing the Mitzvah of Kriyas Shema and one Bracha after. The first Bracha that precedes the Mitzvah is Yotzer Ohr. It is deemed to be a long Bracha (see Paragraph 59). We add to it on Shabbos the words of Ha'Kol Yoducha. If one omits the words of Ha'Kol Yoducha, it is not necessary to return to that point and to repeat the Bracha but if one omitted the paragraph of L'Kail Shavas, he should recite that paragraph after completing his prayer service. It would appear to me that one should not intentionally skip those additional paragraphs in order to catch up with the congregation because those paragraphs are found in the Zohar. We can conclude from the reference in the Zohar that this Bracha was originally composed in this form as the first Bracha of Kriyas Shema to be recited on Shabbos morning.*

תפלות ערבית לליל שבת

Source 11

התפלה בעת התנאים והאורים מאת יוסף היינמן דף 25

רק לאט ובהדרגה הגיעו לידי קביעה גמורה של כל פרט תפלת החובה, ולבסוף אף של ניסחן המלולי, אך לא נסתהים תהליך זה אלא בימי הגאנונים. וגם כאשר נקבע בסופו של דבר נוסח קבוע, נתקבלו, כאמור, נוסחים שונים בכבול ובא"י; ובכל נוסחי התפללה שבירצנו היום מקורם בעיקר ממנג בבל. דומה שנוסח א"י שמר זמן רב יותר על גמישות מסוימת ועל זכותו של המהפלל ושל שליח הציבור לגzon את נוסח הברכות ולהוטיף עליהם; והרי א"י הייתה גם מולדת הפיזטו כך, למשל, היו נתוגים בא"י נוסחים מיוחדים של ברכות קראת שם של ערביתليل שבת, למוציאי שבת ולימים טוביים שונים. שבהם באה לא רק חוטפת פיזית בגוף הברכה הקבוצה (כגון, למשל, ב"מערכות" של ההגים בגורות אשכנז), אלא Zusach מיזהו, השונה מן הרגיל מיסודה, שבו עניין הברכה ועניין השבת (לדוגמא) שלובים זה בזו. נוסחים כאלה נמצאים עדין בסידור רב סעדיה, ומ挈תם ממשמשים במנהג רומי עד היום. והרי לדוגמה ברכת "מעריב ערבים" ליל שבת: "באיה אמרה אשר בלה מעשו ביום השבעה וקראהו עונגה שבת קדשו, מערב עד ערב התקין מנחה לעמו ישראל כרצונו, גמל או רפני חושך מפני אור, באיה המעריב ערבים" (סידור רס"ג, עמ' קי).

Translation: Slowly and gradually did the required prayers begin to take on a uniform form and in the end, standard wording but the progress did not reach that point until the period of the Geonim and even when the prayers reached a fixed form, more than one versions of the fixed form took hold particularly in Babylonian and in Eretz Yisroel. The majority of the fixed prayers that we recite today can be traced to the Babylonian practice. It appears to me that Nusach Eretz Yisroel held on for a long time to a flexible form of prayer that relied on the ability of the person praying to recite his own version of the prayers and allowed the prayer leader to be creative and to modify the fixed text. That can be explained by the fact that Eretz Yisroel was the birthplace of Piyut. An example of this are the Tefilos of Lail Shabbos which had a unique wording according to Nusach Eretz Yisroel, on Motzei Shabbos and on the holidays in which you find not only Piyuttim added to the Brachos but the wording of the fixed text was different as well. (This can still be seen in the practice among Ashkenazim to add Piyuttim called "Marathon" to the Brachos of Kriyas Shema in Tefilas Arvis of holidays). What we find our Brachos that have a unique wording in which for example the themes of Shabbos and the regular theme of the first Bracha of Kriyas Shema are intertwined. You can view examples of this in the Siddur of Rav Saadiya and some are still being recited as part of Nusach Roma. One example is the first Bracha of Kriyas Shema on Lail Shabbos in which the wording is changed to Asher Kilah . . . (Siddur Of Rav Saadiya. p. 110).

Source 12

סידור רב סעדיה גאון

ב אתה יי אלהינו מלך העולם המבדיל בין קודש לחול ומצוין לנוגה
חמה וחותם بعد כוכבי הרקיע כד שנה האומר לחרס ולא יזרח ובعد כוכבים
יתהוו ב א יי המעריב ערבים. אותן הבדלת להיות לך לעם כי אהבתנו
ערבה לפניך כד שנה והייתם לי קדושים כי קדוש אני יי ואבדיל אתכם
מן העמים להיות לי ב אתה יי אוהב את עמו ישראל. Amen. Shmu